

Wprowadzenie do teologii katolickiej

Prace Naukowe

Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 3770

50 lat
**Uniwersytetu
Śląskiego**
w Katowicach

Jan Słomka

Wprowadzenie do teologii katolickiej

Recenzent
Andrzej Perzyński

Spis treści

Wstęp	7
Teologia w Kościele	11
Teologia – praca umysłu wierzącego	11
Urząd Nauczycielski Kościoła	19
Czym jest UNK?	20
Dokumenty UNK: przegląd i omówienie	29
Dwie komisje	33
Międzynarodowa Komisja Teologiczna i jej doku- menty	33
Papieska Komisja Biblijna i jej dokumenty	35
Objawienie, Pismo Święte jako księga natchniona	36
Objawienie Boga w świecie	36
Objawienie w Jezusie Chrystusie	38
Pismo Święte jako księga natchniona	39
Lektura Pisma Świętego. Pokusa fundamentalizmu	39
Autorytet w teologii	46
Teologia a filozofia	50
Teologia na uniwersytecie	61
Źródła teologii	62
Cele teologii, obowiązki teologa	67
Metoda teologiczna i metody w teologii	72
Metoda teologiczna	73
Metody w teologii	77
Droga negatywna i pozytywna	78
Droga odgórna i oddolna	79
Metoda spekulatywna i pozytywna	79
Fenomenologia, hermeneutyka (koło hermeneu- tyczne) i inne	84
Paradygmaty, systemy, modele, metafory	90

Język teologii	97
Sposoby wyrażania treści teologicznych – mała antologia	98
Postulaty dotyczące języka teologii	102
Teologia i teologie	105
Teologia po przełomie oświeceniowym	107
Teologia a postmodernizm	120
Teologia a nauki nowożytne	126
Fizyka, kosmologia, nauki o Ziemi	128
Nauki o człowieku i społeczeństwie	131
Najważniejsze dyscypliny teologiczne	133
Teologia fundamentalna	134
Teologia dogmatyczna	136
Teologia moralna	138
Teologia duchowości	142
Teologia praktyczna, wybrane przykłady	148
Zakończenie	153
Bibliografia	155
Opracowania dotyczące zagadnień wstępnych teologii (wybrane, polskojęzyczne) i inne cytowane w pracy	155
Cytowani filozofowie i teologowie	157
Przywołane dokumenty Urzędu Nauczycielskiego Kościoła i komisji watykańskich	158
Netografia	159
Summary	161

Wstęp

Wprowadzenie do teologii katolickiej, zgodnie z tytułem, przeznaczone jest przede wszystkim dla tych, którzy rozpoczynają studiowanie teologii. Stanowi ono pierwsze, ogólne spojrzenie na przedmiot podejmowanych studiów. Również już zaawansowani w studiowaniu teologii mogą, mamy nadzieję, z zaciekawianiem przeczytać niniejszą książkę, aby skonfrontować swoje wyobrażenia o teologii z tu przedstawionymi. Być może okaże się ono interesujące także dla zainteresowanych teologią, ale niezamierzających jej studiować, a nawet dla tych, którzy (już) nie uważają się za chrześcijan. Chrześcijaństwo stanowi ważną część życia, także społecznego. W Europie chrześcijaństwo, a w Polsce przede wszystkim katolicyzm, współtworzą naszą tożsamość. Wiadomości o życiu Kościoła, rozstrzygnięciach doktrynalnych, decyzjach papieża czy biskupów raz po raz pojawiają się pośród informacji medialnych. *Wprowadzenie do teologii katolickiej* może pomóc lepiej te wiadomości rozumieć. Taka różnorodność adresatów musi spowodować, że dla żadnego z nich tekst w całości nie będzie interesujący czy zrozumiały. Trudno, ale jeśli jednak jakiś fragment tego opracowania pomoże Czytelnikowi lepiej zrozumieć, czym jest teologia – spełni swoje zadanie.

Niniejsza książka to, zgodnie z tytułem, wprowadzenie do teologii katolickiej, przy czym to ostatnie słowo jest ważne. Dlaczego? – zostanie to obszernie wyjaśnione w rozdziale o Urzędzie Nauczycielskim Kościoła (UNK), ale już tutaj chcielibyśmy zaznaczyć, że w Kościele katolickim jest wyraźnie opisana rola teologii i teologa, a także

bardzo wiele podstawowych treści naszej wiary zostało autorytatywnie zdefiniowanych. Inaczej mówiąc, istnieje obszerna doktryna Kościoła katolickiego i teolog katolicki jest w sumieniu zobowiązany naukę tworzącą tę doktrynę w swojej pracy uwzględniać. W niniejszym opracowaniu będziemy starali się możliwie jasno przedstawić, na jakich podstawach jest ta doktrynalna nauka zbudowana, a także, omawiając podstawowe zagadnienia, wyklądać nie tyle swoje prywatne poglądy, ile naukę Kościoła katolickiego w danej materii. Ktoś mógłby zapytać: po co wobec tego samodzielnie te kwestie opisywać, czy nie wystarczy zestawić stosowne cytaty dokumentów UNK? Jeżeli chodzi o samą treść doktrynalną, to jest to racja, ale doświadczenie dydaktyka teologii pozwala stwierdzić, iż język dokumentów bywa często tak trudny, że w praktyce jest niezrozumiały dla nieprzygotowanego czytelnika. Po prostu te dokumenty są pisane zasadniczo dla teologów i ich autorzy zakładają, że czytelnik dysponuje już sporą wiedzą oraz doświadczeniem w lekturze pism teologicznych. A więc w tym wypadku będziemy spełniać rolę dydaktyka, niejako tłumacza. Poza tym przedstawimy wiele zagadnień, które nie stanowią treści nauczania UNK, ale obowiązują w odniesieniu do nich pewien konsensus wśród teologów katolickich, a często i szerszy, wśród większości teologów chrześcijańskich. Przedstawiając te treści, z pewnością uwzględnijmy także nasze własne spojrzenie na teologię, jednak nie zmienia to podstawowego założenia tego opracowania: to ma być wprowadzenie do teologii katolickiej, a nie autorska wizja teologii powstała w oderwaniu od nauczania Kościoła katolickiego. Chcielibyśmy, aby Czytelnik najpierw zrozumiał, na czym polega natura doktryny, oficjalnego nauczania Kościoła katolickiego, a następnie poznał katolickie rozumienie teologii jako nauki i podstawowych zagadnień teologicznych.

W drugiej części *Wprowadzenia do teologii katolickiej* wiele miejsca poświęcimy relacji teologii do nauk nowożytnych.

Zbawienie dokonane przez Boga w Jezusie Chrystusie dotyczy całego człowieka, a więc i teologowie podejmują refleksję, uwzględniając całość ludzkiego życia. Obecnie nauki nowożytne tak istotnie wpływają na nasze życie, że teologia musi je traktować poważnie, a jednocześnie nie może ulegać ich dyktatowi. A więc pytanie o wzajemną relację teologii i nauk nowożytnych jest ważne i nie ma na nie łatwej odpowiedzi.

Podział na dwie części może sugerować, że traktujemy Kościół i uniwersytet jako dwie rzeczywistości rozłączne w stosunku do siebie. Jednak nie takie było założenie. A więc teologia na uniwersytecie nadal jest teologią w Kościele, ale jednak uniwersytet nowożytny, w przeciwieństwie do średniowiecznego, nie jest już częścią Kościoła, lecz jednym z miejsc tego świata, w którym obecny jest Kościół. Właśnie tej obecności w postaci teologii jako dyscypliny naukowej uprawianej na uniwersytecie poświęcona jest druga część książki.

Jest parę tematów, które będą się we *Wprowadzeniu do teologii katolickiej* pojawiały kilkakrotnie. Takie powtórzenia są często spotykane w trakcie wykładu z zakresu teologii, który krąży wokół niewielu najważniejszych zagadnień i podąża do celu nie po linii prostej, ale niejako spiralnej¹.

Wiele poruszanych tu tematów dotyczy problemów długo-trwale dyskutowanych przez współczesnych teologów przez wiele lat. Zaznaczymy to i, siłą rzeczy, omawiając dany problem, zajmiemy jakieś stanowisko, ale będziemy się starali przedstawiać tylko poglądy nieodbiegające zbyt daleko od ogólnego konsensusu. Nie będziemy jednak relacjonować przebiegu tych dyskusji, poszczególnych stanowisk. Taka relacja daleko wykracza poza ramy wprowadzenia do

---

¹ Jest to nie tylko sposób wykładu, dydaktyki teologii, ale także jeden ze sposobów uprawiania teologii – koło hermeneutyczne. Więcej na ten temat powiemy w rozdziale poświęconym metodom w teologii.

teologii. Natomiast wskażemy podstawowe pozycje bibliograficzne prezentujące owe dyskusje. W bibliografii ograniczymy się w zasadzie do pozycji wydanych w języku polskim, gdyż mamy już wystarczająco bogatą literaturę teologiczną (własną i tłumaczoną), która dobrze relacjonuje także dyskusje prowadzone w innych językach.

Jan Słomka

An introduction to Catholic theology

Summary

This very *Introduction to Catholic theology* is separated into two distinctive parts. First of them constitutes a discussion of theology in the Catholic Church. Therein, the field of theology itself – substantially different from religious studies due to the prerequisite of belief – is presented.

Next, the pillars of Catholic theology are comprehensively described: Tradition, represented by the Magisterium of the Catholic Church as well as its documents and Divine Revelation in the world.

What is distinctively outstanding is the God's revelation in Jesus Christ, hence Christianity is a religion of the person, namely, the person of Jesus Christ. It is Jesus alone who indicates the Holy Scripture as a revealed text. Therefore, the Holy Scripture remains only a resultant topic together with its divinely inspired character and rules of interpreting the Scripture valid in the Catholic Church. As an associated topic, the fundamentalism in reading the Bible is also addressed, wherein the author points out why such an interpretative mode is at odds with Catholic approach to the Bible and explains what exactly is the fallacy of fundamentalist understanding of the Scripture. The following section of the book is devoted to the role of authority in theology, and then, owing to special character of this relation, the close relation of theology and philosophy is presented.

Part two entitled "Theology in the university" depicts the situation of theology as one of the academic fields practiced at modern universities. Particularly: sources and origins, aims, as well as the theological method and scholarly methods utilised while practising theology were discussed. Especially close attention was given to specificity of language used by theologians. Modern academia, not unlike the entire modern European culture, is heavily influenced by the Enlightenment heritage. What, therefore, necessitated the author's analysis was Catholic theology's attitude towards the Enlightenment breakthrough and, cursorily, towards the latter's

contemporary ramifications, that is, postmodernism. Amongst the crucial problems investigated by theologians of the modern era is the mutual relationship of theology and experimental sciences. Due to the so-called conflict between science and religion, stemming from the dissemination of the theory of evolution in the world of knowledge, theological references to earth sciences and human sciences gain their weightiness. The study is concluded with the discussion of major theological disciplines: fundamental, dogmatic, moral theology, spirituality theology, and practical theology. The said disciplines' research areas are described, along with their methodological specificity and relations to philosophy and modern sciences.

Keywords: Catholic theology, theological method, modernity, postmodernism, the conflict between science and religion

Redakcja
Katarzyna Więckowska

Projekt okładki i redakcja techniczna
Małgorzata Pleśniar

Korekta
Katarzyna Kondracka

Łamanie
Marek Zagniński

Copyright © 2018 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-3471-4
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-226-3472-1
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 10,25. Ark. wyd. 8,5.
Papier offset. kl. III, 90 g   Cena 20 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: Volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Księcia Witolda 7-9, 71-063 Szczecin